

**[„MINE ARE A SE DESCOPERI...”]
– de Mihai Eminescu [21
noiembrie 1881]**

Fotografie de arhiva. Mihai Eminescu de Nestor Heck – 1884. Basarabia-Bucovina.Info

Mâne are a se descoperi cu toată sărbătorirea cuvenită statua lui Ioan Eliad.

Cată să mărturisim că arareori s-a întâmplat cărturar să treacă prin atâtea peripeții intelectuale ca răposatul părinte al literaturii noastre.

Sunt mulți, între cari d. Ion Ghica bunăoară, cari n-au avut nicicând o mare părere de Eliad, sunt alții cari l-au ridicat în ceruri și l-au urmat orbește; unora le-a plăcut ca literat, altora și ca om politic, iar o opinie dreaptă, o dreaptă măsură a lucrării lui însemnate n-am întâlnit adesea. Ca promotor al culturii, ca membru activ al întreprinderilor literare din vremile sale, meritul său nici nu poate fi pus în discuție, căci e fără îndoială neprețuit de mare.

Dar asupra literatului părerile se deosibesc și se ramifică și ni se pare că, tocmai în această privire, ar trebui să i se facă dreptate și să se deosibească înrâurirea hotărâtor bună asupra limbei literare de o seamă de rătăcirii ulterioare. Nu doar că Eliad ar fi creat o limbă nouă din nimic. Limba literară, nu cea grăită în societatea cultă, limba cronicarilor și a legendelor e pe alocurea de-o rară frumusețe. Multe texte, și bisericesti și laice, au un ritm atât de sonor în înșirarea cuvintelor încât e peste putință ca frumusețea stilului lor să se atribuie întâmplării și nu talentului

scriitorului și dezvoltării limbii. Într-o povestire din secolul trecut citim de ex. următoarele:

Atuncea acel boieri merse de spuse stăpânului său toate pre rând, însă, împăratul fiind cuprins de mânie, au zis către dânsul :

– Voi câte vise visați toate le credeți, dar nu sunt eu copil a nu împlini porunca mai marelui meu. Iară, acel boieri zise:

– Împărate, din copilăria noastră ți-am slujit și minciună din învățătura mea n-ai petrecut; iară de vreme ce nu mă crezi,

blemu de vezi lucru minunat...

Și porunci să-i ducă în beserică scaunul împărătesc și, șezând, porunci domnilor săi zicând: „Să, ședem și noi aici ca să putem povesti de aceste minuni împăratului Amurat „.

Într-acel ceas se umplu beserica de luminări minunate și oltariul de focul Dumnezeirii și, văzând acestea, împăratul fu cuprins cu spaimă și zise cătră domniile săi: „Minunată vedere este ceea ce văzum astăzi”.

Și când zise preotul: „Pentru cei ce umblă pe mare și călătoresc”, într-acel ceas văzu împăratul marea învăluită cu valuri mari și groase și corăbiile pățind mult rău și cu cuvintele preotului se alină marea, mulțumind corăbierii lui Dumnezeu.

Iată o proză scrisă de mai bine de o sută de ani pe care desigur oricine o va înțelege. Cam acesta e tonul limbei prozaice și poetice înainte de Eliad. Oricât de lumeț ar fi fost cuprinsul prozei sau versului, stilul avea ceva onctios, ceva oriental, deși limba e îndealmintrelea foarte frumoasă. Scrierile lui Petru Maior și ale lui Șincai au tonul academic sau certăreț, de predică; cei mai mulți dintre cei vechi modulau fraza după cea latină sau greacă.

Cum deschidem Gramatica românească de d. I. Eliad (1828) dăm cu totul de alt ton, mai firesc:

Ei! Dar ce fel de carte e asta? Uite-te minune ! Aci lipsesc o mulțime de slove! Țștia vor să ne lase săraci! (Gramatica s-a tipărit fără eta, xi, psi, omega și altele.) Vedeți lucruri copilărești! Vedeți eresuri! Vedeți nesocotință! Toată lumea se silește din ce mai are să mai adaoge și să se mai îmbogățească, dar ei! Ia uitați-vă că și din ce mai avem vor

să lepede! Ait ! S-a stricat!! S-aaa duuus acum și limba! Ei au lepădat oxiiile și psila și dasia ! O, drăguțele ! Ca de ele de nimic nu-mi pare așa de rău, că parcă era niște floricele. Oamenilor fără gust, fără leac de ortografie, dar cine s-a pus pe voi să vă arătați mai iscușiți decât atâția înțelepți bătrâni? Voi v-ați găsit să stricați ceea ce au găsit cu cale atâția inși și nu ca voi, ci altfel de învățați! Și apoi nu știți voi că obiceiul este bătrân și că trebuie să purtați cinste și sfială către dânsul? Păcat de Dumnezeu să se ducă atâtea slove!

– Așa, domnule, s-au dus și acuma dumneata să fii sănătos! Ele s-au dus și nu se vor mai întoarce căci le-a gonit o soțietate întreagă, le-a gonit însuși dreptul cuvenit.

Din această probă se va vedea care e meritul de căpetenie a lui Eliad. EI scria cum se vorbește; viul grai a fost dascălul lui de stil. Prin el limba s-au dezbrăcat de formele convenționale de scriere ale evului mediu și ale cărților ecleziastice, a devenit o unealtă sigură pentru mânuirea oricărei idei moderne. Din acest punct de vedere Eliad a fost cel întâi scriitor modern al românilor și părintele acelei limbi literare pe care o întrebuițăm astăzi. Chipul propus de el la 1828 pentru încetățenirea termenelor tehnici, termenilor noi pentru idei nouă, se urmează și se recomandă și astăzi ca cel mai potrivit. dacă mai târziu el, omul practic al bunului simț și al esperienței, a început a croi sisteme a priori de ortografie, meritul lui nu scade. Literatura s-a ținut de începuturile sale cele bune (1826 – 1846) și au lăsat de-o parte erorile.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1 ianuarie – 31 decembrie 1881

TIMPUL

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XII

Mihai-Eminescu.Ro